

УДК 323.15. (477.87)

Г.І. Мелеганич

СПЕЦИФІКА ЕТНОПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті аналізується сучасне становище представників етнонаціональних спільнот Закарпатської області. Досліджується етнополітична ситуація регіону через розгляд життєдіяльності етнонаціональних меншин за кількома ключовими підходами: етнотериторіальний, інфраструктурний, етномовний, політичний, етноконфесійний тощо.

Ключові слова: етнонаціональні меншини, національність, етнотериторіальний, інфраструктурний, етномовний, політичний, етноконфесійний підходи

Населення Закарпатського краю, який географічно розташований в центрі Європи, сформувало унікальну спільноту, де віками разом проживали люди різних національностей, пов'язаних соціально-культурними та родинними зв'язками. Жителі Закарпаття поєднані спільною історією та минулім, тут переплетені різні культури, віросповідання і мови.

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р. в Закарпатській області проживають представники понад 100 національностей. Переважну більшість складають українці, вагому частку займають угорці, румуни, словаки, роми, німці, росіяни та інші. Проте, як вважає член-кореспондент НАН України О. Мишанич, полієтнічність краю – це міф вигідний «інтернаціоналістами» це політичні спекуляції, спрямовані на підтримку престижу корінної нації і тих автохтонних національних меншин, які живуть в цьому краю споконвіку [9, с.27].

Проблематика полієтнічності Закарпаття досліджується досить давно фахівцями, але більшість науковців зосереджують свою увагу або на окремій етнонаціональній меншині (П. Лизанець, В. Марина, М .Товт, Є. Навроцька, М. Болдижар), або певному підходу чи їх поєднанні – історичний, демографічний, культурний, конфесійний (М.Зан, В.Габорець, М. Макара, І.Мигович) і т.д.

Констатуючи значну кількість представників національних меншин на території області, метою даного дослідження є аналіз етнополітичного простору – через вивчення етнополітичної ситуації регіону. Етнополітичну ситуацію можна характеризувати як становище – сукупність політичних, економічних та інших обставин, що впливають на стан міжнаціональних відносин в країні чи регіоні. До її вивчення існує ряд підходів. Російський дослідник А.В. Тураєв пропонує: етнотериторіальний, етноекономічний, інфраструктурний, етнодемографічний, етносоціальний, етномовний, етноособистісний, етноісторичний, етноправовий, політичний підходи [15, с. 24]. Ми зосередимо увагу на деяких із них в Закарпатській області.

Етнотериторіальний. Етнонаціональна структура Закарпатської області згідно Всеукраїнського перепису населення 2001 р. налічувала 1010,1 тис. українців, у тому числі 10,1 тис. русинів, 151,5 тис. угорців, 32,1 тис. румун, 31,0 тис. росіян, 14,0 тис. циган, 5,6 тис. словаків, 3,5 тис. німців, а також 1540 білорусів, 565 євреїв, 518 поляків, 490 вірмен та інші національності.

Чисельність представників різних національних меншин (найбільш чисельних) змінилася з 1989 р. по 2001 р. з наступною динамікою у процентному співвідношенні

від загальної чисельності населення Закарпаття (див. рис. 1.). Кількість постійного населення області зросла на 0,7 %.

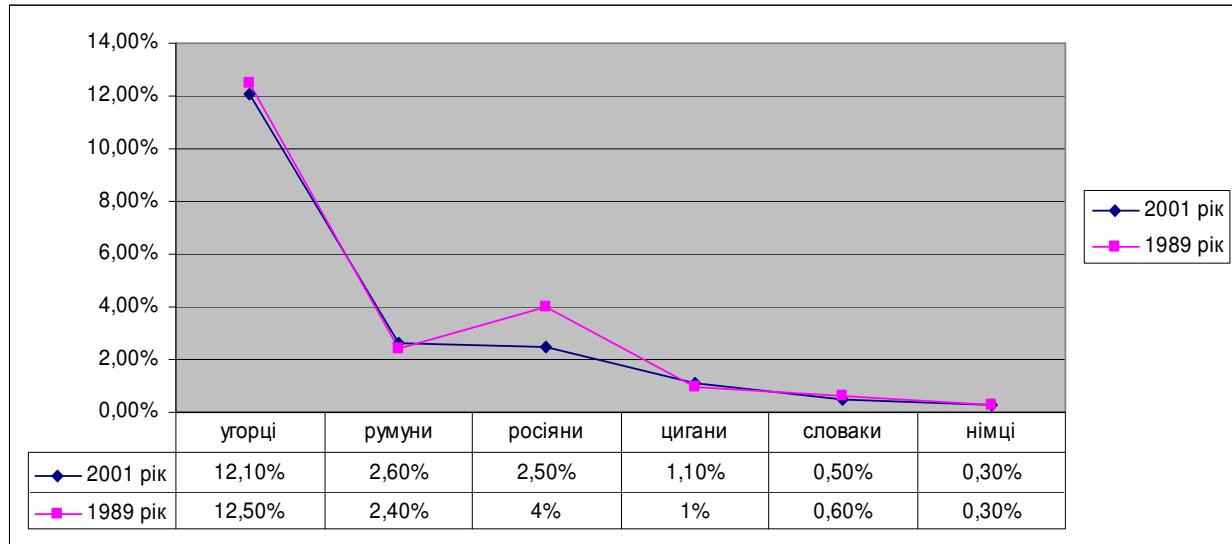

Рис.1. Динаміка чисельності населення Закарпаття 1989 та 2001 рр.

Як показує графік, жодна національна меншина, яка протягом довгого часу проживала на території Закарпаття суттєво не змінила свою чисельність відколи Україна стала незалежною державою. Показовий приклад лише російської національної меншини чисельність якої зменшилася на 1,5%, що у кількісному співвідношенні складає зменшення чисельності на 62,7% по відношенню до 1989 р., тобто до 31,0 тис. росіян. Така тенденція є характерною і в цілому по Україні, де кількість росіян зменшилася на 4,8%.

Серед представників титульної нації простежується позитивна динаміка приросту населення, їх кількість збільшилася на 3,4%. У 2001 р. українців у області згідно даних перепису налічувалося 1010 127 осіб, що становить 80,5% від загальної чисельності, а у 1989 р. – 976749 осіб, тобто 78,4% [13].

Щодо адміністративно-територіального районування, то тут ситуація виглядає наступним чином: українці переважають у всіх районах області. При цьому, у Міжгірському, Воловецькому та Іршавському районах їх чисельність складає 99%. Це пояснюється насамперед географічним розташуванням цих районів, тобто вони знаходяться в центрі та на сході Закарпаття і межують із сусідніми областями України. В той час коли 10 інших районів межують з іншими державами.

Єдиний район у якому українці не домінують – Берегівський район, традиційний осередок угорського населення. За даними перепису 2001 р. кількість угорців у районі та районному центрі склала – 62,12% (76,14% + 48,1%) тобто 54 (41,2 + 12,8) тис. осіб. А українців у цьому районі з районним центром включно 28,85%, тобто 20,5 тис. осіб. З наведених вище даних видно, що в Берегівському районі проживає третина угорців області, і всієї України, так як за переписом 2001 р. в Україні нараховувалося 156, 6 тис. угорців і з них 151, 5 тис. в Закарпатті. Частина угорців проживає в Ужгородському районі (24,8 тис.), також районами компактного розселення є частково Виноградівський (30,9 тис.) та Мукачівський (12,9 тис.) райони [13].

Щодо третьої за чисельністю меншини, то на Закарпатті проживає 32 152 румун, що становить 2,6 % від загального числа населення краю. Кількість представників румунської національності збільшилась на 2,6 тис. осіб. Демографічний приріст

румунського населення області є одним з багатьох показників стабільності в регіоні та відсутності будь-яких форм національної дискримінації. Більшість із їх числа компактно проживають на так званій території «історичного Марамуреша» у двох районах області – Тячівському (дев'ять населених пунктів – 21,3 тис.) і Рахівському (четири населених пункти – 2,9 тис.), хоча з Румунією межують чотири райони Закарпаття – Рахівський, Тячівський, Хустський, Виноградівський. Протяжність українсько-румунського кордону в межах Закарпаття становить понад 250 км. У населених пунктах прикордонної смуги одного з найбільших районів Закарпаття – Тячівського – селищах і селах – Солотвино, Діброва, Глибокий Potік, Верхнє Водяне, Середнє Водяне, Топчино, Подішпор, Бескеу, Кербунешть, Боуц, Плеюц та Бісеріка Алба (Біла Церква) – компактно проживає більше 30 тисяч українських громадян, етнічних румун [1, с.156]. У всіх інших районах та містах області проживає всього 340 осіб румунської національності.

На даний час в області проживають понад 30 тис. росіян. Вони майже рівномірно розподілені по всій території регіону. Найбільше їх у великих містах – м. Ужгород (11,1 тис.), м. Мукачево (7,3 тис.).

Наступною за чисельністю є ромська меншина. На Закарпатті проживає 14 тисяч ромів, що становить 1,1% від усього населення краю. Роми компактно проживають в Ужгородському (3 тис.), Берегівському (2,2 тис.), Мукачівському (1,3 тис.), Виноградівському (0,9 тис.), Великоберезнянському (0,5 тис.) районах, містах Ужгороді (1,7 тис.), Берегові (1,7 тис.), Мукачеві (1,4 тис.), Хусті (0,1 тис.) [4, с. 15].

0,5% населення Закарпаття складають словаки. Переважна більшість їх компактно проживає у м. Ужгород, у селах Сторожниця, Анталівці, Глибоке, Середнє Ужгородського, с. Родникова Гута Свалявського, с. Тур'я-Ремета Перечинського, селищі Довге Іршавського районів, а також у Великоберезнянському та Мукачівському районах. З перепису 1989 р. кількість представників словацької національності зменшилася на 1,8 тис. осіб.

Окремої уваги потребує оцінка результатів перепису 2001 р. щодо кількості німців Закарпаття. Перепис засвідчив, що їх кількість 3,5 тис. осіб, в порівнянні з 1989 р. збільшилася на 112 чол. Тобто, як підмітив закарпатський дослідник М. Зан, перший Всеукраїнський перепис зафіксував своєрідний парадокс – зростання чисельності етнонаціональної групи, в середовищі якої протягом досліджуваного періоду відбувалися еміграційні процеси, виїзд на постійне місце проживання в Німеччину [5, с.21]. Німці Закарпаття компактно проживають в м. Мукачево (1,6 тис.) та Мукачівському районі (0,9 тис.), а також у Тячівському районі (0,3 тис.)

У місцях компактного проживання національних меншин населеним пунктам області повернуто колишні назви (всього 44), тобто розміщені двомовні написи.

Інфраструктурний підхід. Для забезпечення прав національних меншин в області створена мережа освітніх та культурно-мистецьких закладів, яка приведена у відповідність до національного складу населення, у повній мірі відповідає національному законодавству та міжнародним нормам.

В області функціонують такі моделі забезпечення прав національних меншин на освіті:

1. Викладання у навчальних закладах мовами національних спільнот, коли всі предмети вивчаються рідною мовою, а також можливість здобуття вищої і професійно-технічної освіти рідною мовою (таких закладів у регіоні переважна більшість).

2. Навчання рідною мовою здійснюється лише в початкових класах, а в основній та старшій школі продовжується вивчення рідної мови, а також окремих предметів

рідною мовою (так організовано навчання для учнів у класах зі словацькою або угорською мовою навчання у Рахівському районі).

3. У школах з українською мовою навчання вивчення рідної мови національних меншин здійснюється як окремий предмети або факультативно. (Так організовано навчання для дітей німецької, ромської спільнот, а також угорської та словацької в місцях, де вони проживають дисперсно).

4. Вивчення рідної мови, літератури, історії, національних та культурних цінностей, традицій рідного народу здійснюється також у недільних школах [11, с.5].

В Закарпатті функціонують, окрім україномовних, середні загальноосвітні навчальні заклади з мовами навчання національних меншин, у тому числі 62 шкіл з угорською, 12 – румунською, 1 – російською, 1 – українською і словацькою та ще 39 – з двома, трьома національними мовами навчання, діють 5 ліцеїв з угорською мовою навчання приватної форми власності. [8, с. 62]. Для малочисельних меншин уже відкрито 17 недільних шкіл з ромською, єврейською, польською, русинською мовами навчання.

У 92 дошкільних закладах виховання ведеться на мовах національних меншин, у тому числі в 71 – на угорській, у 3 – на румунській та у 18 – двома, трьома і більше мовами, серед яких: угорська, російська, румунська, ромська та німецька [8, с. 62].

Вищі навчальні заклади, які є в області теж працюють над забезпеченням освітніх потреб представників національних меншин. У 4 вузах відкрито групи з угорською мовою викладання (Ужгородський національний університет, Мукачівський гуманітарно-педагогічний інститут, Ужгородське училище культури, Берегівське медучилище). В Ужгородському національному університеті функціонують російське, румунське, німецьке та словацьке відділення, а з вересня 2008 р. працює гуманітарно-природничий факультет з угорською мовою навчання фахових дисциплін. З 1988 р. функціонує Центр гунгарології, а з 2008 р. створено Всеукраїнський науково-методичний центр словакістики який теж діє при Ужгородському національному університеті. Випускникам національних шкіл надана можливість складати вступні іспити у вищі навчальні заклади області на рідній мові.

В обласному управлінні освіти та науки, у міських та районних відділах, де функціонують школи з мовою національних меншин працюють фахівці зі знанням відповідної мови. В області також діє Центр координації діяльності навчальних закладів національних меншин [12, с. 4].

Отже, в навчально-виховному процесі найкраща ситуація в угорців Закарпаття, які мають можливість замкнутого циклу навчання: від дитячого садка до вищого навчального закладу.

Збільшено інформаційний простір для національних меншин краю. 20% ефірного часу Закарпатська обласна державна терелерадіокомпанія (ЗОДТРК) використовує на транслювання програм мовами національних меншин, які проживають на території області. Відтак було створено Творче об'єднання програм національних меншин, на базі якого працюють редакції угорського, румунського, словацького, німецького мовлень, а також редакція мовами національних меншин (російською, русинською та ромською). Щорічно на Закарпатті проводиться Міжнародний конкурс документальних фільмів, теле- і радіопрограм «Мій рідний край», присвячений культурі, побуту та духовному відродженню національних меншин.

Для висвітлення життя національних меншин краю: в області зареєстровано 20 періодичних видань угорською (разом з дубляжами), 5 – російською, 3 – румунською, 4 – ромською, 4 – русинською, 2 – словацькою, 1 – німецькою, 4 – двома та більше мовами. В обласних газетах систематично випускаються тематичні сторінки під

рубрикою «В національно-культурних товариствах». У видавництві «Карпати» (Ужгород) видається література словацькою, угорською та чеською мовами.

Для задоволення культурних запитів, збереження і розвитку культурних традицій національних спільнот в області створені належні умови. Із 476 клубних закладів області 94 – функціонують в місцях компактного проживання національних громад. При них діють 455 колективів художньої самодіяльності. Серед клубних закладів 74 обслуговують угорців, 5 – румунів, 11 – словаків, 4 – німців [12, с. 5]. В області працює 22 самодіяльні колективи національних меншин, що мають звання «народний» («зразковий»). Художні колективи національних меншин успішно беруть участь у різних мистецьких заходах – всеукраїнських, обласних та за межами України [7, с. 2].

Із 499 бібліотек області 112 діють у місцях компактного проживання національних меншин (у т.ч. обслуговують угорців – 94, німців – 5, словаків – 5, румунів – 8). Загальний обсяг літератури у фондах бібліотек складає близько 6,6 млн. примірників, у т.ч. мовами національних меншин: російською – 3,25 млн., угорською – 415,0 тис., німецькою – 5,0 тис., словацькою – 6,5 тис., румунською – 32,0 тис., іншими мовами – 9,7 тис. примірників [14, с. 42]. Можна простежити цікаву ситуацію, що кількість літератури не відповідає пропорційно кількості проживаючих представників національних меншин: найбільша її кількість російською мовою.

Незважаючи на позитивну динаміку, все ж необхідно зазначити, що заклади освіти з навчанням мовами національних меншин потребують поліпшення навчально-методичного забезпечення. Гостро відчувається нестача двомовних словників, розмовників, довідників, текстів для читання з літератури у перекладі рідними мовами, збірників для диктантів та переказів з рідних мов, нових підручників з літератури, а також методичних посібників для вчителів.

Етномовний. Національність та рідна мова збігаються в 97,1% населення Закарпаття. Але цей показник істотно відрізняється в окремих національностей. Представники більше, ніж 90% чотирьох найбільш чисельних національностей області назвали рідною – мову своєї національності. Найвищим цей показник виявився у державотворчої нації (99,2%). Не дуже відстали від них компактно проживаючі румуни (99,0%) та більшість компактно проживаючих угорців (97,1%). Серед росіян, незважаючи на їх розсіяність, частка тих, хто вважали рідною мовою російську, була високою (91,7%), що пов’язано зі спадщиною недалекого радянського минулого, коли вони були домінуючою нацією. Частка осіб, які вважали рідною мову своєї національності серед нечисленних народів області була значно нижча, переважно близько 50% чи менша. Висока частка осіб, які змінили рідну мову, серед невеликих за чисельністю та проживаючих розсіяно народів, вказує на прогресуючу асиміляцію в їхньому середовищі [10, с.497].

Цікава ситуація стосовно ромів Закарпаття. Серед них відсоток тих, хто вважає рідною мову своєї національності значно нижчий, ніж по Україні: тільки 2871 (із 14004) в той час, як значно більша частина вважає свою угорську (8736), 2335 ромів визнають українську як рідну і лише 28 – російську [4, с.16].

Політичний. Відповідно до чинного законодавства України представники національних меншин на рівних умовах обираються до органів місцевого самоврядування та виконавчої влади. Інтереси територіальних громад представляють 7300 депутатів, в тому числі 90 депутатів обласної ради, 859 депутатів районних рад, 375 депутатів міських рад обласного та 180 районного значення, 5477 депутатів сільських і 499 селищних рад. Серед них було 147 угорців (12,8%), 16 румунів (1,3%), 10 росіян (0,9%), 3 роми (0,3%), 3 словаки (0,3%), 2 німці (0,2%), 1 русин (0,1%). Всього депутатів обласної ради 90, з них було 77 українців (85,6%), 10 угорців (11,1%), 3

румунів (3,3%) [5, с.19]. Дані про національний склад депутатського корпусу останніх місцевих виборів відсутні.

На сьогоднішній день найбільш політично активною є угорська меншина. Інтереси угорців на Закарпатті з 2005 р. представляють дві політичні партії: «КМКС» – Партія Угорців України (ПУУ), створення якої ініціювало Товариство Угорської Культури Закарпаття «КМКС» та Демократична Партія Угорців України (ДПУУ), ініційована Демократичною Спілкою Угорців України (ДСУУ).

Одночасно слід відзначити зростання кількості громадських організацій національних меншин. В розв'язані проблем соціально-економічного розвитку, подальшій гармонізації міжнаціональних та етнічних відносин в області вони беруть активну участь. На 2014 р. в області зареєстровано 67 обласне національно-культурне товариство (13 – угорської спільноти, 4 – румунської, 5 – російської, 18 – ромської, 12 – русинської, 5 – словацької, 2 – німецької, 2 – єврейської, по 1 – білоруське, польське, грецьке та вірменське, чеське, азербайджанське). Вони виступають провідниками відродження і розвитку мов, звичаїв, традицій, культурно-мистецьких надбань національних меншин. Більшість товариств характеризується наявністю вагомого потенціалу для відродження мови, традицій, збереження самобутньої культури.

Представники національно-культурних товариств тісно співпрацюють з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Відпрацьована досить чітка система цієї співпраці. Ефективною формою діалогу є систематичні зустрічі керівництва облдержадміністрації та обласної ради з лідерами громадських організацій національних меншин [14, с. 39].

Державними структурами, що відповідають за забезпечення прав національних меншин є, насамперед, відділ у справах національностей Закарпатської ОДА та Центр культур національних меншин Закарпаття.

Не менш важливим об'єктом дослідження є вивчення сучасних етнічних (національних) рухів. За час незалежності в Закарпатті можна виділити два національні рухи. Перший, це національний рух угорців за відокремлення та приєднання їх до Угорщини. Другий, етнічний рух русинів за визнання їх меншиною.

Поряд з названими підходами ми пропонуємо ще один етноконфесійний, позаяк багатонаціональний склад населення зумовлює його поліконфесійний характер.

В Закарпатській області діє понад 350 релігійних громад. Найбільшу кількість з них складають громади віруючих угорської національності – 232 (ЗРЦ – 103, РКЦ – 54, ГКЦ – 32, Свідки Єгови – 16, УПЦ – 8, АСД – 5, ЄХБ – 6, ОХЄЦ Живого Бога - 5). Також діють 44 релігійні осередки віруючих румунської національності (33 – Свідки Єгови, 6 – УПЦ, 4 – ГКЦ, 1 – Новоапостольської церкви), 17 – словацької національності (РКЦ та ГКЦ), 10 – німецької (РКЦ), 10 – єврейської. Вірмени мають можливість задоволити свої релігійні потреби у мішаних громадах УПЦ та одній громаді Вірменської апостольської церкви. [2, с.4].

Релігійним організаціям національних меншин створено сприятливі умови для задоволення їх релігійних потреб згідно з власними історичними та етнокультурними традиціями. Вони на 90% забезпечені культовими спорудами. Їм надається різноманітна допомога та сприяння у здійсненні зв'язків з одновірцями за кордоном, отримані від них фінансово-матеріальної та іншої допомоги. Церкви Закарпаття сприяють підтриманню суспільної злагоди і порозуміння, збереженню толерантних міжконфесійних відносин, формуванню загальноетнічної культури

Загалом в області створені всі умови для віросповідання представників національних меншин. На 90% вони забезпечені культовими спорудами, підтримують

тісні зв'язки з одновірцями за кодоном та отримують від них матеріально-фінансову допомогу.

Слід звернути увагу, що в Закарпатській області є чимало прикладів, коли керівники окремих навчальних закладів, ігноруючи конституційний принцип відокремлення школи від церкви, без згоди батьків і дітей самовільно вводять викладання релігійних курсів, закону Божого чи катехізису. З урахуванням конфесійного розмаїття краю, це становить певну загрозу для збереження міжнаціональної злагоди. Органи державної влади Закарпаття повинні здійснювати нагляд за дотримання конституційних вимог щодо розділення функцій церкви та держави у сфері релігійного виховання з метою недопущення політичних та ідеологічних спекуляцій [3, с.11].

Отже підсумовуючи вищесказане можна констатувати наступне:

1. 80, 5% населення Закарпаття – українці, інші представники національних меншин. Серед українців, румун, циган простежується позитивна динаміка росту чисельності, водночас кількість угорців, росіян та словаків зменшилася в порівнянні з 1989 роком.

2. Для забезпечення прав національних меншин в області створена мережа освітніх та культурно-мистецьких закладів, що відповідає національному складу населення.

3. 97,1% населення Закарпаття спілкуються мовою своєї національності, проте значна частина з них не володіє державною мовою, що є проблемою в регіоні.

4. Представники національних меншин працюють в органах влади, а також обираються до органів місцевого самоврядування, займаються суспільно-політичною діяльністю через національно-культурні товариства. Найбільш активною в політичному житті є угорська національна меншина, яка представлена двома політичними партіями.

5. Багатонаціональний склад населення області передбачає його поліконфесійний характер.

Детальний облік та вивчення всіх перерахованих факторів, ліній їх взаємного перетину може бути використаний для вироблення рекомендацій в політиці і на практиці.

Список використаної літератури

1. Бокоч І. І. Європейські цінності та прикордонна ментальність населення Українських Карпат на сучасному етапі / І. І. Бокоч, Т. С. Сергієнко // Реалізація в Закарпатській області державної мовної політики та основних положень Європейської хартії регіональних мов або меншин : матер. між нар. круглого столу : (29-30 листоп. 2006 р., м. Ужгород) / за ред. Л.О. Белея. – Ужгород : Ліра, 2006. – С. 155–159.

2. Гузинець Ю. І. Про стан та тенденції розвитку релігійної ситуації, державно-церковних відносин у Закарпатті / Ю. І. Гузинець // Інформаційний бюллетень відділу у справах національностей Закарпатської обласної державної адміністрації та Центру культур національних меншин Закарпаття. – Ужгород : Ліра, 2013. – №25 – С. 4-15.

3. Євчак Ю. Б. Особливості реалізації регіональної політики органами державної влади Закарпаття в районах компактного проживання національних меншин після розширення ЄС / Ю. Б. Євчак // Інформаційний бюллетень відділу у справах національностей закарпатської обласної державної адміністрації та Центру культур національних меншин Закарпаття. – Ужгород : Ліра, 2007. - №13-14. – С. 11.

4. Євчак Ю. Б. Роми Закарпаття – стан, проблеми, перспективи / Ю. Б. Євчак // Інформаційний бюллетень відділу у справах національностей Закарпатської обласної державної адміністрації та Центру культур національних меншин Закарпаття. – Ужгород : Ліра, 2007. – №9-10. – С.15-22.

5. Забезпечення прав національних меншин в Закарпатські області у контексті дотримання положень Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин // Інформаційний бюллетень відділу у справах національностей Закарпатської обласної державної адміністрації та Центру культур національних меншин Закарпаття. – Ужгород : Ліра, 2008 . – №17. – С. 13-20.
6. Зан М. Етнодемографічна структура населення Закарпаття за матеріалами перепису 2001 року / М. Зан // Регіоналістика . – 2011. – №1. – С. 18-24.
7. Інформація про виконання «Про Програму забезпечення розвитку освіти, культури, традицій національних меншин області на 2007-2010 роки» управлінням культури від 9.02.10 № 01-10/0-02 // Внутрішній архів відділу у справах національностей Закарпатської ОДА. – справа 01-02 (Розпорядження, рішення облдержадміністрації, обласної ради), на 2 арк.
8. Кляп М. І. Задоволення освітніх проблем національних меншин як один із чинників консолідації українського суспільства на сучасному етапі (практичний аспект) / М. І. Кляп // Міжетнічна та міжконфесійна толерантність як чинник консолідації українського суспільства: досвід Закарпаття: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 травня 2013 р., м. Ужгород). – Ужгород : Ліра, 2013. – С. 61-66.
9. Мишанич О. В. Політичне русинство: історія і сучасність: ідейні джерела закарпатського регіонального сепаратизму : доп. на IV Міжнародному конгресі україністів (, 26-29 серпня 1999 р., м. Одеса). – К. : Обереги, 1999.– С. 27.
10. Молнар Й. Рідна мова населення Закарпаття / Й. Молнар, С. Молнар // Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура : україномовний варіант українсько-угорського видання / під ред. М. Вегеша, С. Черничко. – Ужгород : Ліра, 2010. – С. 497-500.
11. На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 5.02.1999 р. №2377/34 щодо реалізації протоколу VIII засідання Змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин та на запит Держкомнацміграції «14-154/11 від 04.08.1999 р. // Поточний архів у справах національностей та міграції. – Справа 01-08 (Звіти з основної діяльності), на 8 арк.
12. Національно-культурні товариства Закарпаття: Довідник. – Відділ у справах національностей облдержадміністрації, Центр культур національних меншин Закарпаття. – Ужгород: Ліра, 2009. – 31 с.
13. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>
14. Ревак С. С. Діяльність органів державної влади Закарпаття щодо забезпечення прав національних меншин / С. С. Ревак // Сучасна етнічна структура українського суспільства: теоретичні та практичні аспекти: зб. доп. / державний комітет у справах національностей та релігії; упор. О.Н. Саган, Т.І. Пилипенко. – К.: Світ знань, 2008. – С. 37-43.
15. Тураев В. А. Этнополитология: учеб. пособ. / В. А. Тураев. – М. : Логос, 2004. – 388 с.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2014 р.

H. Melehanych

THE SPECIFIC CHARACTER OF TRANSCARPATHIAN ETHNOPOLITICAL SPACE

The representatives of more than 100 of national minorities live on the territory of Transcarpathia. The overwhelming majority is made up of Ukrainians, a significant part is

constituted by Hungarians, Romanians, Slovaks, Gypsies, Germans, Russians etc. The aim of our investigation is the analysis of the ethnopolitical space through the study of the ethnopolitical situation in the district. Ethnopolitical situation can be characterized as the totality of political, economic and other circumstances that influence the state of international relations in the district. In the present investigation, we focus our attention on the ethnoterritorial, infrastructural, ethnolinguistic, ethnoconfessional and political approaches.

Investigating the ethnoterritorial aspect, we found out that according to national structure the population of the region differ considerably. Thus, in Mizhhiria, Volovets and Irshava regions 99 % of the population are Ukrainians. At the same time 10 other regions that border on other countries (the Slovak Republic, Poland, Romania and Hungary) possess from 81,8 % (Berehovo region) to 3,7% (Velykyj Bereznyj region) of representatives of national minorities. Hungarians, Romanians, Slovaks and Germans live most tightly. Infrastructural approach gives an opportunity to determine the ways of maintenance of cultural and educational needs of representatives of national minorities. There are 118 secondary schools in the district, where more than 20 thousand students study in the languages of national minorities. In 87 pre-school educational establishments children are brought up in Hungarian, Romanian, Russian and German. The best situation is in case of Hungarians as far as they have the opportunity of the closed cycle education: from the kindergarten to higher educational establishment. Ethnolinguistic index characterizes the language preferences of population. Nationality and mother tongue coincide in 97,1% of Transcarpathian population. The representatives of more than 90% of four the most numerous nationalities of the district called their mother tongue – the language of their nationality. Political index gives us information as to socio-political representation of national minorities. In 2014, 67 national cultural committees and 2 national parties of Hungarians have been registered in Transcarpathia. Their leaders take the most active part in social life and are the deputies of radas of different levels. As far as the structure of population is multinational, this conditions its polyconfessional character, and namely the necessity of singling out of ethnoconfessional approach. More than 350 religious committees in the district are established by national minorities.

The range of approaches as to the study of ethnopolitical situation is not completed, but their detailed analysis, the lines of their common intersection can be used for elaborating of recommendations in politics and in practice.

Key words: ethnonational minorities, nationality, ethnoterritorial, infrastructural, ethnolinguistic, political, ethnoconfessional approaches.

РЕЦЕНЗЕНТИ: Хижняк І.А., д.полт.н, проф.; Булик М.В., к.політ.н, доц.

УДК 327(437.1/2):61.1CC(045)

А.О. Терещенко

МІЖНАРОДНА-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

У статті проаналізовано міжнародно-правові аспекти євроінтеграційних процесів Чеської Республіки. Європейська інтеграція, як один з багатьох процесів, що відбуваються у сучасній системі міжнародних відносин.